

Reference

1. Bevzenko L. Sotsialnaya samoorganizatsiya v teorii i praktike Maydana / L. Bevzenko // Totallogy–XXI (dvanadstyatyi vypusk). Postneklasichni doslidzhennya. – K.: TsGO NAN Ukraini, 2005. – S.41–78.
2. Voronkova V. H. Mistse i rol' synerhetyky u piznanni sotsial'nykh protsesiv ta rozvytku suchasnoho suspil'stva / V. H. Voronkova // Humanitarnyy visnyk ZDIA. – 2012. – №48. – S.5–24.
3. Zahors'kyy V. ta in. Synerhetyka i teoriya upravlinnya sotsial'no-ekonomichnyy systemamy / V. Zahors'kyy, A. Lipentsev, O. Korenovs'kyy // Naukovyy visnyk «Demokratychnе vryaduvannya». – 2011. – Vyp.8. – S.29–38.
4. Klimontovich Yu. L. Problemyi statisticheskoy teorii samoorganizatsii sinergetiki. M.: Nauka, 1987. – 320 s.
5. Knyazeva E. N. Myislit sinergeticheski znachit myislit dialekticheski / E. N. Knyazeva [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://spkurdyumov.narod.ru/MISLSIN.htm>. – Data obrascheniya: 30.07.2015.
6. Lutay V. S. Sinergeticheskaya paradigma kak filosofsko-metodologicheskaya osnova resheniya glavnykh problem XXI veka // Praktichna filosofiya. – 2003. – №1. – S.10–38.
7. Nazaretyan A. P. Ot budushego – k proshlomu (Razmyshlenie o metode) // Obschestvennyie nauki i sovremennost. – 2000. – №3. – S.142–150.
8. Novakova O. V. Politychna modernizatsiya ta rozvytok demokratychnykh protsesiv u suchasniy Ukraini. – Luhans'k: Vyd–vo SNU im. V. Dalya, 2006. – 216 s.
9. Symyhina T. Hlokalizatsiya politychnykh protsesiv: synerhetyka hlobal'noho i lokal'noho / T. V. Semyhina // Naukovy zapysky NaUKMA. Politychni nauky. – 2012. – T.134. – S.23–26.
10. Temnikov D. Sinergeticheskiy pohod k analizu mezhdunarodnoy politiki. Opyit adaptatsii ponyatiy / D. Temnikov // Mezhdunarodnyie protsessyi. – M., 2009. – T.7. – №2. – S.83–94.
11. Trubetskov D. I. Kolebaniya dlya gumanitariiev. – Saratov: UNTS «Kolledzh», 1997. – 180 s.
12. Haken G. Sinergetika / G. Haken. – M.: Sfera, 1980. – 185 s.

Dashevsk'a O. V., PhD, docent, head of the Scientific Department, Alfred Nobel University in Dnepropetrovsk (Ukraine, Dnepropetrovsk), dashevskaya@mail.ru

Synergetic paradigm in geopolitics

The current state of international relations is full of unstable situation, which in some regions have led to bifurcation period. This requires new approaches to the study of the geopolitical world order. The aim of the paper is to prove synergistic research methodology geopolitical processes in Ukraine and in the world. The article draws on the knowledge of scientific methods. We consider the establishment of synergetic paradigm as a modern scientific research methodology open social systems. Defined a new category in modern geopolitics and given their characteristic: the order, instability and chaos. Reasonably utility synergetic methodology in the analysis of geopolitical processes and geopolitical development of the world. Described examples of bifurcation periods in the development of international relations and world politics. The necessity of analysis and prediction of bifurcation periods in the development of the contemporary world order. Directions of scientific research in the field of modeling the behavior of Ukraine in the chaotic conditions of geopolitical changes.

Keywords: geopolitics, synergetic paradigm, global order, international relations, world politics.

Дашевская О. В., кандидат экономических наук, доцент, начальник научного отдела, Днепропетровский университет им. Альфреда Нобеля (Украина, Днепропетровск), dashevskaya@mail.ru

Синергетическая парадигма в геополитике

Современное состояние международных отношений переполнено нестабильными ситуациями, которые в некоторых регионах привели к бифуркационному периоду. Это обуславливает необходимость новых подходов к исследованию геополитического миропорядка. Цель статьи – обосновать синергетическую методологию исследования геополитических процессов в Украине и мире. В статье использованы общенаучные методы познания. Рассмотрено становление синергетической парадигмы как современной научной методологии исследования открытых социальных систем. Определены новые категории в современной геополитике – порядок, нестабильность и хаос, дана их характеристика. Обосновано полезность синергетической методологии в анализе геополитических процессов и развития геополитической системы мира. Приведены примеры бифуркационных периодов в развитии международных отношений и мировой политики. Доказана необходимость анализа и прогнозирования бифуркационных периодов в развитии современного миропорядка. Предложены направления научного поиска в сфере моделирования поведения Украины в хаотических условиях геополитических изменений.

Ключевые слова: геополитика, синергетическая парадигма, мировой порядок, международные отношения, мировая политика.

* * *

УДК 316.324

Макаренко Л. П., кандидат політичних наук, доцент, докторант кафедри політичних наук, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), Liliya876@mail.ru

Роль вітчизняних ЗМІ в процесі політичних комунікацій

Йдеться про недоліки в роботі вітчизняних ЗМІ, способи їх подолання та потенціал медіа в налагодженні діалогу між державою та громадянським суспільством. Підкреслюється, що ЗМІ є доволі небезпечною зброєю, оскільки можуть не тільки консолідувати суспільство, але й формувати деструктивні установки та настрої. В сучасному світі ЗМІ виступають окремим політичним гравцем, бо отримують владу стверджувати, нав'язувати та відстоювати свою точку зору і примушують інших гравців діяти, виходячи з цього. Своєрідність ЗМІ в тому, що вони не можуть приймати рішень, наказувати, зобов'язувати, притягати до відповідальності. ЗМІ здійснюють свою політичну, управлінську роль у політичній системі шляхом обговорення, підтримки, критики і осуду різних політичних програм, платформ, ідей і пропозицій окремих осіб, громадських формувань, політичних партій. ЗМІ виконують роль своєрідного громадського контролю і оприлюднення його результатів.

Основні недоліки в діяльності вітчизняних ЗМІ пов'язані з їх економічною та адміністративною залежністю, викликані упередженістю і суб'єктивізмом людей, що працюють у сфері масової комунікації, необхідністю привертати увагу і завоювати масову аудиторію будь-якими методами. Звертається увага на переважання в ЗМІ матеріалів негативного змісту, що зрубно позначається морально-психологічній ситуації в суспільстві.

Відповідно всі ці недоліки слід виправити: покращувати нормативно-правову базу діяльності ЗМІ, створювати громадські ЗМІ, підвищувати етичні та компетентні стандарти журналістської діяльності, заряджати суспільство позитивом та вневеністю в застрашному дні, займатися просвітницькою роботою, роз'яснюючи та популяризуючи невпевнені, але вірні кроки влади в напрямку розбудови держави.

Ключові слова: засоби масової інформації, повідомлення, новини, телебачення, вплив, маніпулювання, довіра, діалог, держава, громадськість.

Дослідження ролі засобів масової інформації в суспільстві та політичній системі є досить актуальним, а тому знайшло своє висвітлення у багатьох вчених. За загальним визнанням дослідників В. Бебика, В. Лісничого, В. Лугового, В. Мартиненка, І. Поліщука, Ю. Свеженцевої, К. Сафіуліної, С. Телешуна, В. Шевченка засоби масової інформації не тільки інформують, повідомляють новини, а й пропагують певні ідеї, погляди, вчення, політичні програми і тим самим беруть участь у соціальному управлінні, забезпечують владі інформаційний супровід. Шляхом формування громадської думки, вироблення певних установок вони спонукають людину до тих чи інших вчинків. ЗМІ несуть не тільки оперативну, а й офіційну інформацію – закони, розпорядження, укази тощо. Цим самим вони передають волю влади, її вимоги. Разом із тим, ЗМІ є видом зворотного зв'язку. Вони акумулюють думки, прагнення, судження людей практично з усіх сфер життя громади – це своєрідний барометр громадської думки.

Роль засобів масової інформації в конструюванні політичної реальності, питання впливу ЗМІ на процес демократичного розвитку суспільства і становлення інститутів громадянського суспільства з'ясували також у своїх роботах В. Березенко, М. Дзюба, М. Горлач, А. Костирев, Д. Яковлев, І. Прилуцький.

Так Д. Яковлев, вважає, що «В сучасному світі ЗМІ виступають окремим політичним гравцем, бо отримують владу стверджувати, нав'язувати та відстоювати свою точку зору і примушують інших гравців діяти, виходячи з цього. Політична комунікація стає визначальним фактором розвитку всіх інститутів сучасного українського суспільства. Засоби масової інформації в сучасному політичному процесі постають не лише як провідник

інформації, але і як інстанція «називання» та інтерпретації подій. ЗМІ, завдяки своїм величезним можливостям впливу і охоплення аудиторії, створюють не лише думки про події. Вони роблять з події новину, і, поміщаючи дію в символічний простір, інтерпретуючи її, відтворюють подію» [6].

Д. Дубов відмічає ряд суперечностей в діяльності ЗМІ: «Конституційно закріплена свобода слова, відсутність цензури дають можливість журналістам всебічно висвітлювати важливі події та явища. Однак, свобода слова у засобах масової інформації не означає всездозволеність та безвідповідальність. Надто вільна поведінка зі словом може мати негативні соціальні наслідки, деформувати політичну, соціальну, економічну, культурну орієнтацію суспільства і кожного громадянина. Специфіка призначення і особливостей діяльності засобів масової інформації може мати наслідком маніпулювання масовою свідомістю. Слід зазначити також явища ймовірної девіантності журналістської моралі: факт конструювання засобами масової інформації реальності шляхом контролю над порядком висвітлення подій («гейткіперство»). Таким чином, існують суперечності між свободою слова і необхідністю визначення рівня соціальної відповідальності засобів масової інформації в умовах глобалізації інформаційного простору» [2].

У демократичному суспільстві засоби масової інформації є компонентами політичної системи поряд із парламентом, виконавчою владою, незалежним судом і їх навіть називають «четвертою владою» – не в розумінні «четверта гілка державної влади», а в розумінні «влада громадянського суспільства». Хоча це і образний вислів, але він свідчить про величезну роль ЗМІ в сучасному суспільстві.

Своєрідність ЗМІ в тому, що вони не можуть приймати рішення, наказувати, зобов'язувати, притягати до відповідальності. ЗМІ здійснюють свою політичну, управлінську роль у політичній системі шляхом обговорення, підтримки, критики й осуду різних політичних програм, платформ, ідей і пропозицій окремих осіб, громадських формувань, політичних партій. ЗМІ виконують роль своєрідного громадського контролю і оприлюднення його результатів.

Що важливо, засоби масової інформації можуть стримувати політичну конфронтацію в суспільстві, переводячи її у площину діалогу з метою заміни небезпечного протистояння корисним для суспільства порозумінням та співробітництвом різних політичних сил.

Отже, основні функції мас-медіа в демократичному суспільстві: контроль за владою, тиск на владу, встановлення взаємодії та довіри між владою й суспільством. В авторитарних та тоталітарних режимах, де ідеологія та медіа одержавлені, засоби масової інформації є лише інструментом державної влади.

Однак, слід розуміти, що перехід до демократичного способу управління суспільством – це процес, і процес досить тривалий. ЗМІ цей тернистий шлях повинні пройти так само поступово і послідовно як і інші інститути держави та громадянського суспільства: повинні засвоїти нові правила гри, нові цінності, навчитися відповідальності. Це вибачає багато недоліків що супроводжують діяльність ЗМІ в сучасній Україні.

Проте, автору видається абсолютно безвідповідальною і непрофесійною позиція вітчизняних ЗМІ, яка

залишається незмінною попри численні позитивні зміни і трансформації, що відбуваються останнім часом і в політичній системі і в комунікативній системі, і в суспільстві в цілому. Йдеться про засилля на телебаченні, та й у інших ЗМІ інформації відверто негативного забарвлення. Причому, подібні матеріали стосуються абсолютно всіх сторін життєдіяльності суспільства: від особистого життя окремих індивідів до висвітлення політичної та економічної ситуації в країні і світі. Телебачення так запевнято відшукує і «смакує» сюжети про всілякі катастрофи, нещастя, аморальність, безпринципність і відверто злочинну поведінку як пересічного громадянина так і відомої особистості, що іноді навіть важко зрозуміти: така ситуація і модель поведінки засуджується, чи нав'язується як взірць масовому споживачу інформаційного продукту? ЗМІ поводять себе як малі діти, яким байдуже чим привернути до себе увагу дорослих: гарним вчинком, чи ганебною витівкою. Масовий споживач «бруд», який тиражують ЗМІ з готовністю виливає на оточуючих агресію, якою заряджають ток-шоу, реаліті-шоу, художні та документальні фільми, серіали, випуски новин. Чому б телебаченню з такою ж запевзатістю не відшукувати сюжети про талановитих, обдарованих людей, про наукові винаходи та приклади альтруїзму, дружби, відданості, кохання, врешті, займатися роз'ясненням та популяризацією реформ, що розпочалися, розказувати про успіхи уряду (звичайно не надумані, а реальні)? Суцільна критика і одна-єдина думка «все погано і всі погані» вже викликає оскомку.

Як багато людей знають про зміст і значення тих законів, що були прийняті протягом останньої сесії Ради? Як ЗМІ долучилися, скажімо, до роз'яснення змісту адміністративно-територіальної реформи? Збільшення злочинності, агресії в суспільстві, зневіра до політики і політиків, ниття і незадоволеність життям, окрім об'єктивного підґрунтя, яке звичайно ж має місце, – це результат наполегливої праці вітчизняних ЗМІ.

Наразі українське суспільство переживає, напевно, найскладніший період з часів утворення незалежної держави. Саме час вітчизняним ЗМІ нарешті усвідомити свою відповідальність за долю країни і перейти від нагнітання масової істерії до конструктивної критики і всебічного висвітлення та роз'яснення подій і процесів, що мають загальнонаціональне значення.

Тетяна Вергелес, редактор інформаційного порталу «ЗІК» пише в своєму блозі: «Те, що нам зараз погано, – це добре. Це змушує мозкові клітини рухатися, шукати виходи, експериментувати, йти на ризики. Не плекаймо в собі жертву. Час брати відповідальність на себе. Ми бідні, бо не хочемо ні за що відповідати. Це стосується як держави, так і кожного її громадянина. У нас немає іншого шляху, як боронити свою землю, нарощувати військову потугу, викорінювати корупцію і робити все, щоб люди жили гідно».

Журналісти повинні сьогодні займати подібну позицію: стимулювати громадянське суспільство до активності і відповідальності, демонструючи суспільству в цьому приклад.

На думку Г. Блумера, багатоаспектне проникнення ЗМІ в життя суспільства може відігравати як об'єднуючу роль і сприяти консолідації суспільства, так і дезінтеграційну, роз'єднуючу, упродовжуючи в суспільну свідомість

негативні стереотипи, що, особливо є відчутним в кризові періоди історичного розвитку суспільства, коли люди у стані соціальної невизначеності особливо підпадають під вплив, легко відкликаються на різні нові стимули, ідеї, а також більше піддаються пропаганді й різним маніпулюванням [4, с. 123].

Багато дослідників звертають увагу на той факт, що маніпулятивний потенціал засобів масової інформації розцвітає саме за демократії, оскільки тоталітарний режим базується на відвертому і цинічному насильстві.

Фахівець зі ЗМІ З. Фрейре зазначає: «До пробудження народу не існує маніпуляції, а є тотальний тиск. Допоки пригнічені цілком під тиском дійсності, немає потреби маніпулювати ними» [4].

Становить інтерес визначення причин, що обумовлюють маніпулятивний характер ЗМІ. Не дивлячись на деякі відмінності в підходах до їх трактування у різних авторів, можна об'єднати ці причини в три основні групи:

1. Причини, викликані упередженістю і суб'єктивізмом людей, що працюють у сфері масової комунікації, тобто ті спотворення, які викликаються їх індивідуально-психологічними особливостями, політичними пристрастями і симпатіями.

2. Причини, викликані політичними, соціально-економічними і організаційними умовами, в яких здійснюють свою діяльність засоби масової комунікації. Основна з них – залежність ЗМІ від конкретних соціальних суб'єктів. Вона може виявлятися в двох основних формах – економічній і адміністративній. Економічна форма залежності полягає в тому, що ЗМІ в ринкових умовах працюють на певних клієнтів, наприклад, рекламодавців і інших замовників з числа представників крупного капіталу. Адміністративна форма залежності виявляється в тому, що ЗМІ підкоряються своїм господарям і засновникам.

Вихід з даної ситуації – це створення громадських або суспільних ЗМІ на загальнонаціональному та, особливо, регіональному рівні. Світовий досвід свідчить, що саме громадські ЗМІ за умови ефективного адміністрування та громадського контролю за програмною і редакційною політикою здатні певною мірою відновити тематичний та змістовний баланс у сфері мас-медіа, надати можливість доступу до ЗМІ суспільним групам, які позбавлені його через високий фінансовий поріг виходу на ринок ЗМІ. З огляду на це держава має сприяти формуванню якісної нормативно-правової основи та фактичному створенню громадських засобів масової інформації.

3. Причини, обумовлені самим процесом функціонування засобів масової інформації. Для того, щоб привернути увагу і завоювати масову аудиторію ЗМІ при подачі матеріалів і підготовці повідомлень, різних програм керуються певними загальними правилами або принципами. При цьому, як відзначає В. П. Пугачов: «...узяті ними на озброєння принципи відбору матеріалів погано сумісні з глибокими аналітичними повідомленнями і часто перешкоджають створенню інформаційної картини світу, більш менш адекватній реальності» [5].

У процесі маніпуляції особливе місце займає телебачення. Воно дозволяє здійснювати ілюзію контакту і швидкого зворотного зв'язку між суб'єктом і об'єктами маніпуляції. При цьому телебачення сприяє перетворенню комунікації в шоу, в спектакль зі своєю драматургією,

це допомагає втягувати аудиторію в процес взаємодії. Телебачення націлене на розвиток корпоративних відчуттів і, врешті решт, приховану диференціацію аудиторії. Окрема особа починає реагувати на вплив як представник того або іншого корпоративного співтовариства, а не як партикулярний індивід. В українських реаліях, телеканали належать представникам фінансово-промислових груп («олігархам»), абсолютна більшість яких або особисто уособлюють владу, або лобіює через неї свої корпоративно-політичні інтереси.

Американський дослідник ЗМІ Р. Макнейл в книзі «Машина маніпулювання народом» ще в 1968 р. писав: «Телебачення стало причиною таких докорінних змін в засобах політичного інформування суспільства, подібних яким не відбувалося з часу заснування нашої республіки. Ніщо до розповсюдження телебачення не вносило таких жажливих змін до техніки переконання мас. Насправді справа не тільки в телебаченні, а в тому, що воно стало технічною основою для застосування складних доктрин маніпуляції свідомістю. Перш за все, йдеться про створення цілої індустрії телевізійної політичної реклами. Чому телебачення в політиці виявилось засобом навіювання набагато ефективнішим, ніж друк і радіо? Тому: що була виявлена, хоч і не цілком пояснена дивовижна здатність телеекрану «стирати» відмінність між правдою і брехнею. Навіть явна брехня, представлена через телеекран, не викликає у телеглядача автоматичного сигналу тривоги – його психологічний захист відключений» [4, с. 173].

Італійський письменник Умберто Еко у 2004 році у відповідь на популістську риторику Сильвіо Берлусконі зазначив: «Демократія Риму спрямувалася до загибелі тоді, коли римські політики здогадалися, що не обов'язково ставитися серйозно до виборчих програм, а необхідно більшою мірою винаходити способи, щоб сподобатися своїм глядачам»... [3].

Сьогодні політичні сили та окремі кандидати намагаються також задіяти новітні технології та методи подання інформації в Інтернеті – це мультимедійні форми (передусім відео або особистої сторінки лідера), а також присутність у соціальних мережах, ведення особистих блогів тощо. Такі політики мають значно більше шансів вважатися «відкритими», «прогресивними» з точки зору активних користувачів Інтернету та молоді.

Отже, наразі українські мас-медіа ще не можна назвати демократичними, як не можна назвати демократичною і нашу державу, але потроху ми всі вчимося тим цінностям та ідеалам, які в світі називають демократичними. І держава і громадянське суспільство і ЗМІ поступово усвідомлюють необхідність тісної взаємодії, взаємозацікавленість у встановленні довіри один до одного, нарешті, свою відповідальність за наше спільне майбуття.

Євген Бистрицький в статті «Комунікація та довгоочікуване щастя реформ» пише: «Незважаючи на суттєві елементи анархії, через егоїстичну боротьбу приватних інтересів, гру у популізм, «неякісність» багатьох народних обранців, закони, необхідні для правового забезпечення реформ, які, власне, мав на увазі Євромадан, пробивають собі шлях. Необхідні закони, що забезпечують реформи, такі як, скажімо, закон про ринок газу, який максимально відповідає європейським енергетичним регуляціям, поступово приймаються. Навіть попри правову невиваженість деяких з них,

як у прикладі люстраційного законодавства, хоча і розрізнений, політичний клас поступово торить шлях європейської демократії. Цьому важко заперечити. Реформи пробивають собі дорогу і через виконавчу владу. Кроки дерегуляції мають полегшити життя бізнесу. Створюється Національне антикорупційне бюро. Створена Агенція електронного урядування, яка замістила собою кілька неефективних центрів управління цією сферою. Запрацювала система електронного адміністрування податку на додану вартість. Створюються сайти відкритих даних, у тому числі, державних закупівель, у кількох провідних міністерствах. В усіх регіонах України розпочали роботу 100 місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, що формує громадянську гідність людини. Список таких тактичних зрушень можна продовжувати» [1].

То чому ж ЗМІ не популяризують ці зрушення?

Зараз той момент, коли ЗМІ зайвий раз повинні похвалити владу за ті реформи що відбуваються, аніж критикувати. Напевно ця думка дещо корелюється з висловлюванням президента з приводу того, що критикувати владу в нинішніх умовах, це підігравати ворогові. В психології є поняття «позитивне і негативне підкріплення», яким підкреслюється, що хороші вчинки і дії потрібно публічно схвалювати, аби надихати людину на нові звершення, в той час, як постійна критика тільки стимулює до нових прикрих вчинків. Ці висновки психологів, щодо розвитку особистості можна з легкістю перенести в соціальну сферу. З одного боку, і суспільство потроху буде набиратися оптимізму і віри в перетворення, з іншого – влада буде відчувати підтримку і заохочення до подальших кроків, якщо отримає від ЗМІ, а відтак і від суспільства позитивне підкріплення.

Отже, основні недоліки в діяльності вітчизняних ЗМІ пов'язані з їх економічною та адміністративною залежністю, викликані упередженістю і суб'єктивізмом людей, що працюють у сфері масової комунікації, необхідністю привернути увагу і завоювати масову аудиторію будь-якими методами, негативізм і песимізм не тільки в інформаційних матеріалах, але й в матеріалах розважального характеру.

Відповідно всі ці недоліки слід виправляти: покращувати нормативно-правову базу діяльності ЗМІ, створювати громадські ЗМІ, підвищувати етичні та компетентні стандарти журналістської діяльності, навчитися заряджати суспільство позитивом та впевненістю в завтрашньому дні, і що головне – займатися політичною просвітою, роз'яснюючи зміст всіх реформ, законів підзаконних актів, популяризуючи невпевнені, але вірні кроки влади в напрямку розбудови держави.

Громадянське суспільство та правова держава не можуть існувати автономно, без взаємодії одне з одним. Така взаємодія можлива лише в рамках інформаційного простору. Медіа, які є одним із засобів передачі інформації, можуть і повинні грати важливу роль у процесі комунікації між громадянським суспільством та правовою державою. Для цього, як мінімум, ЗМІ повинні користуватися довірою громадян. Довіра ж до ЗМІ прямо пропорційна рівню якості їх інформації.

Список використаних джерел

1. Бистрицький С. Комунікація та довгоочікуване щастя реформ // Українська правда. – Блоги. – 2015. – 7 лип. – Режим доступу: <http://www.bystrytsky.org/reform15.htm>

2. Дубов Д. В. Засоби масової інформації як якісно нові суб'єкти політичних комунікацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niisp.org.ua/dubov_~2.pdf

3. Ковальський В. Точить топоры, но молчат до поры... // Столичные новости. – 2008. – №26. – 15–21 июля. – С.4.

4. Кара–Мурза С. Манипуляция сознанием. – М.: Эксмо, 2006. – 436 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kara-murza.ru/books/manipul/manipul145.htm>

5. Месюк М. П. Манипулятивні технології влади як перешкода налагодження взаємодії з громадянським суспільством в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=677>

6. Яковлев Д. В. «Роль засобів масової інформації в конструюванні політичної реальності» Автореф. дис... канд. політ. наук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/17806.html>

References

1. Bystrycky J. Komunikacija ta dovgoochikuvane shhastja reform // Ukrai'ns'ka pravda. – Blogy. – 2015. – 7 lyp. – Rezhym dostupu: <http://www.bystrytsky.org/reform15.htm>

2. Dubov D. V. Zasoby masovoi' informacii' jak jakisno novi sub'jekty politychnyh komunikacij [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.niisp.org.ua/dubov_~2.pdf

3. Koval'skij V. Tocht' topory, no molchat' do pory... // Stolichnye novosti. – 2008. – №26. – 15–21 iul'ja. – S.4.

4. Kara–Murza S. Manipul'jacija soznaniem. – M.: Jeksmo, 2006. – 436 s. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupa: <http://www.kara-murza.ru/books/manipul/manipul145.htm>

5. Mesjuk M. P. Manipul'jativni tehnologii' vlady jak pereshkoda nalagodzhennja vzajemodii' z gromadjans'kym suspil'stvom v Ukraї'ni [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=677>

6. Jakovljev D. V. «Rol' zasobiv masovoi' informacii' v konstruiuvanni politychnoi' real'nosti» Avtoref. dys... kand. polit. nauk [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://disser.com.ua/contents/17806.html>

Макаренко Л. П., PhD. Political Sciences, Doctoral student of Political Science Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kyiv), Liliya876@mail.ru

The role of state media in the process of political communications

The article refers to deficiencies in the national media, ways to overcome them and potential of media in promoting dialogue between the state and civil society. In today's world, the media serve to certain political players, because it get power to assert and defend their point of view and make other players act on it. The originality of the media is that they cannot take decisions, to oblige, brought to justice. They carry out their managerial role in the political system through discussion, support, criticism and condemnation of different political programs, platforms, ideas and suggestions of individuals, community groups, political parties.

The main deficiencies in the national media related to their economic and administrative dependence caused by bias and subjectivity of people working in the field of mass communication, related to the need to attract attention and win a mass audience by any means.

Thus, these deficiencies should be corrected: to improve the regulatory framework of the media, to create public media, to raise competence and ethical standards of journalism, charge society positively and confidently in the future, engage in educational work by explaining and popularizing uncertain, but surely steps in the direction of development of the state.

Keywords: media, messages, news, television, influence, manipulation, trust, dialogue, the state, the public.

Макаренко Л. П., кандидат политических наук, доцент, докторант кафедры политических наук, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), Liliya876@mail.ru

Роль отечественных СМИ в процессе политических коммуникаций

Речь идет о недостатках в работе отечественных СМИ, способах их преодоления и потенциале медиа в налаживании диалога между государством и гражданским обществом. Подчеркивается, что СМИ есть довольно опасным оружием, поскольку могут не только консолидировать общество, но и формировать деструктивные установки и настроения в нем. В современном мире СМИ выступают отдельным политическим игроком, потому что получают власть утверждать, навязывать и отстаивать свою точку зрения и заставляют других игроков действовать, исходя из этого. Своеобразие СМИ в том, что они не могут принимать решений, приказывать, обязывать, привлекать к ответственности. СМИ осуществляют свою политическую, управленческую роль в политической системе путем обсуждения, поддержки, критики и осуждения различных политических программ, платформ, идей и

предложений отдельных лиц, общественных формирований, политических партий. СМИ выполняют роль своеобразного общественного контролера.

Основные недостатки в деятельности отечественных СМИ связаны с их экономической и административной зависимостью, вызваны предрасположенностью и субъективизмом людей, работающих в сфере массовой коммуникации, необходимостью привлечь внимание и завоевать массовую аудиторию любыми методами. Обращается внимание на преобладание в СМИ материалов негативного содержания, что пагубно сказывается на морально-психологической ситуации в обществе.

Соответственно все эти недостатки следует исправлять: улучшать нормативно-правовую базу деятельности СМИ, создавать общественные СМИ, повышать этические и компетентностные стандарты журналистской деятельности, заряжать общество позитивом и уверенностью в завтрашнем дне, заниматься просветительской работой, разъясняя и популяризируя неуверенные, но верные шаги власти в направлении развития государства.

Ключевые слова: средства массовой информации, сообщения, новости, телевидение, влияние, манипулирование, доверие, диалог, государство, общественность.

***

УДК 316.324.8

Меньшеніна А. С.,
магістр кафедри політичних наук, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), annomen@gmail.com

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО»

Проаналізовано основні підходи до тлумачення поняття інформаційного суспільства як сучасної концепції побудови світового порядку. Метою даної статті є вивчення основних ознак та принципів становлення інформаційного суспільства, виходячи з розглянутих підходів до його розуміння. Методами, які були використані в статті, є системний метод, структурно-функціональний, а також методи аналізу і синтезу. Проблематика дослідження інформаційного суспільства як нової форми організації суспільства є перспективною для політичної науки.

Ключові слова: інформаційне суспільство, постіндустріальне суспільство.

Актуальність даної статті полягає в зростаючій ролі інформації на політичні процеси сучасності. Процес зародження і становлення національного та глобального інформаційного суспільства, який розпочався в другій половині ХХ століття, стає все більш помітною і потужною світовою тенденцією. Саме це призвело до кардинальних змін та трансформацій в усіх сферах суспільного життя, зокрема в політичній, соціальній, економічній, етнополітичній, культурній тощо. Необхідність тлумачення визначення інформаційного суспільства як політологічної концепції дозволить виробити основні параметри, ознаки та засади розвитку держав в царині інформаційного суспільства.

Концепції постіндустріального (інформаційного) суспільства розроблені у працях Р. Арона, Д. Белла, К. Боулдінга, Дж. Гелбрейта, М. Маклюена, М. Понятовського, О. Тоффлера, А. Турена, Ю. Хабермаса, М. Хоркхаймера та ін.; інформаційно-технологічні передумови виникнення інформаційного суспільства аналізуються в працях У. Дайзарда, Дж. Нейсбітта, Т. Стоуньєра; інформаційне суспільство в соціальному вимірі розглядається в роботах Й. Масуди, Ф. Ферраротти, М. Кастельса. До вітчизняних дослідників інформаційного суспільства слід віднести: А. Гальчинського, О. Картунова, А. Колодюка, О. Маруховського, О. Проскуріну та інших.

Метою даної статті є здійснення аналізу сутності, основних ознак та принципів становлення інформаційного суспільства в зарубіжних політологічних концепціях суспільства знань.

Широке впровадження досягнень науково-технічного прогресу в усі соціально-економічні виробничі процеси обумовило переведення інформації у розряд політичних категорій. Дане явище є закономірним та таким, що відповідає сучасним реаліям. Адже, по-перше, відбувається підвищення ролі інформації як у житті людей так і в процесах прийняття державних управлінських рішень. По-друге, спостерігаються якісно-кількісні зміни інформаційних потреб суспільства, збільшення частки людських ресурсів у роботі з інформацією, що підтверджує необхідність і реалії побудови інформаційної економіки. По-третє, інформація вносить ряд суттєвих змін у характер розроблення стратегій розбудови державності. Головною формою соціального надбання стають не стільки матеріальні елементи виробництва, скільки накопичення знань та корисної інформації.

Інформаційна епоха – епоха, що почалася з 1960-х років і триває і досі, під час даної епохи інформація стала домінуючим чинником у житті суспільства. У цьому контексті розглядається інформаційне суспільство.

У 1970-ті роки доктрина інформаційного суспільства стала однією з панівних у західній соціології. Термін «інформаційне суспільство», введений в науковий обіг на початку 1960-х рр. Й. Масудою, фіксує одну з найважливіших характеристик суспільства, об'єднаного єдиною інформаційною мережею. Розвиток інформаційних технологій у 1980-ті, а особливо в 1990-ті роки, почав визначати економічний потенціал будь-якої держави.

Інформаційне суспільство – соціологічна й футурологічна концепція, де основним фактором суспільного розвитку є виробництво й використання науково-технічної та іншої інформації [6, с. 126]. Це соціологічна концепція, яка визначає головним фактором розвитку суспільства виробництво та використання науково-технічної та іншої інформації [2].

Нині футурологи, політологи, філософи, історики дискутують, чи є це суспільство різновидом постіндустріального суспільства, а чи новою фазою історичного розвитку передових країн. Саме тому для характеристики інформаційного суспільства виділяють два підходи:

– інформаційне суспільство – це синонім, різновид постіндустріального суспільства або один етап його розвитку. Приблизниками даного підходу є Д. Белл, Р. Дарендорф, А. Турен, Ф. Феррароті, Д. Етціоні;

– інформаційне суспільство – це якісно новий ступінь суспільного прогресу, що йде на зміну постіндустріальному суспільству. Дослідниками цього напрямку є Е. Тоффлер, Дж. Нейсбіт, Й. Масуда, Дж. Бенігер, З. Бжезинський, М. Кастельс, М. Маклюен, А. Урсул та інші [5, с. 240].

Зважаючи на системні зміни, які охоплюють всі основні сфери життя держави та людини, можна надати перевагу другому підходу до розуміння інформаційного суспільства. Доводячи це твердження, варто зазначити думку відомого японського дослідника Й. Масуди: «інформаційне суспільство буде новим типом людського суспільства, повністю відмінним від сучасного індустріального суспільства. На відміну від нечітко визначеного терміну «постіндустріальне суспільство», термін «інформаційне суспільство» буде описувати в конкретних термінах риси і структуру майбутнього суспільства. Підставою для